

BENGT EMIL JOHNSON

Bengt Emil Johnson föddes 1936 i Saxdalen och skrev sin första text redan som fyraåring (den första publicerade kom 1945 och handlar om morkullan). Han arbetade som biträde i sin fars lanthandel och tog realexamen i Grängesberg. På 1950-talet var han engagerad i Saxdalens lokalrevy, och 1956–1964 studerade han komposition och pianospel för Knut Wiggen i Stockholm. I samband därmed tog han – som pianist, tonsättare och aktör – aktiv del i musikföreningen Fylkingen, som anordnade Sveriges första happening.

Under första halvan av 1960-talet inföll nämligen en guldålder för svensk experimentell, gränsöverskridande litteratur, musik, konst och teater, och Bengt Emil Johnson blev en centralgestalt. Litterärt brukar inriktningen benämnas ”konkret” (efter Öyvind Fahlström), och den innebar att unga författare, konstnärer, musiker och intellektuella på ett nyskapande och lekfullt sätt blandade text, bild, ljud och scenisk framställning. De ingick samtidigt i en internationell rörelse, och Stockholm spelade under de här åren en högst framträdande roll – med ”scener” som Pistolteatern, Fylkingen och Moderna museet. Det hände faktiskt att ”världsstjärnor” som John Cage deltog i svenska happenings tillsammans med Bengt Emil Johnson och andra. (I kretsen ingick även Åke Hodell, Leif Nylén, Torsten Ekbohm, Mats G Bengtsson och Carl Fredrik Reuterswärd med flera)

Under perioden publicerade Bengt Emil Johnson fyra konkretistiska diktsamlingar, där ord och bokstäver inte enbart är betydelsebärande utan också utgör material för diverse experiment. Debuten ägde rum med *Hyllningarna* (1963). Tydligt inspirerad av den seriella musiken vänder och vrider han där på ord och bokstäver i syfte att undersöka språkets ljudvärden och betydelser. Därefter följde *Essäer om Bror Borsk och andra dikter* (1964), och här använder han skrivmaskinen för att skapa visuella bilder med hjälp av bokstäverna. Varje sida blir en bildtext i den abstrakta expressionismens anda, men till skillnad från i barockens eller 1910-talsmodernismens bildtexter bildar inte bokstäverna ord och satser – istället klumpas de ihop sig till mönster av olika slag. 1965 kom *Gubbdrunkning*, som är ett slags partitur för ljudtext och alltså egentligen avsedd att framföras på scen. 1966 följde *Släpkoppel med vida världen* som bland annat innehåller fraser från och anspelningar på tecknade serier.

Efter 1965 skedde en omsvängning i kulturklimatet, det öppna experimenterande tidiga 60-talet politiserades, och många författare och konstnärer blev troende kommunister. Bengt Emil Johnson vände dock inte kappan efter de politiska vänstervindarna, utan föredrog att tystna som författare efter 1966. Istället ägnade han sig åt elektronmusik och text-ljudkompositioner och tog därvid hjälp av den senaste studiotekniken. 1973 gav han åter ut en diktsamling, *Skuggsång*, och sedan dess har han publicerat en bok nästan varje år. Mest är det fråga om diktsamlingar men även ibland om kortprosaöcker (essäer, naturkrönikor och kulturartiklar). Numera medverkar han regelbundet i *Dala-Demokraten* med naturkrönikor under rubriken ”Utsikt från Saxberget” – kåserier kallar han själv dessa texter.

1966 anställdes Bengt Emil Johnson vid Sveriges Radio. Här arbetade han, fram till sin pensionering, som radioman, producent och programdirektör. Han har gjort program då och då även fortsättningsvis (bland annat flera programserier tillsammans med ”Gonäspojken” Gunnar Eriksson, professor emeritus i idé- och lärdoms historia, och ”På blanka förmiddagen” tillsammans med hustrun Kerstin Ståhl).

Ända sedan 1960-talet har Bengt Emil Johnson varit både Stockholmare och Saxdalsbo, och detta märks i hans texter. Västerbergslagens natur är ett återkommande motiv i dikterna och prosan; hembygdens vardagsspråk och folkliv lämnar också tydliga spår i hans texter.

Under hela sitt författarskap har Bengt Emil Johnson intresserat sig för människans plats i tillvaron och hennes förhållande till den omgivande naturen. Han har också ständigt utforskat gränsen mellan medvetandet, språket och omgivningen. Dik-

terna saknar ofta ett jag, ett subjekt, och de är i allmänhet icke-retoriska och icke-berättande; många gånger saknas också en tydligt utsagd betydelse, men betydelsen framträder ofta vid långsam associativ omläsning och vid läsning ”mellan raderna”. Eftersom läsaren inte får budskapet skrivet på näsan blir hon på sätt och vis medskapande, och detta får dikterna att ”tränga in på djupet”.

En hel del av Bengt Emil Johnsons musik och text är på sätt och vis svår och exklusiv; men ändå finns där inget av höghet, ”finhet” och elfenbenstorn; tvärtom visar Bengt Emil Johnson både här och i sin personlighet en tydlig folklig ådra, och han har aldrig varit främmande för att blanda högt och lågt. En Västerbergslagsbo skulle kanske beskriva honom som att ”Bengt Emil, han är inte stor på sig”.

BIBLIOGRAFISKT

LYRIK. *Hyllningarna* 1963 – *Essäer om Bror Borsk och andra dikter* 1964 – *Gubbdrunkning* 1965 – *Släpkoppel med vida världen: texter författade eller sammanställda* 1966 – *Skuggsång* 1973 – *Avlyssnat* 1974 – *Tal till folket* 1975 – *Rötmånad* 1976 – *Efter vanligheten: höstlig dikt* 1978 – *Vinterminne: kulturlyrik, memoarer och motstycken* (foto Hans Erixon) 1980 – *Upprört* 1982 – *Utsatt* 1983 – *Ordens fest* 1986 – *För resten* 1987 – *Bland orrar och kor: improviserade dikter o dyl.* 1989 – *Lika: en essä och några dikter som följer* 1991 – *Över oxbrobäcken* 1996 – *Om öster* 1999 – *I grannskapet* 2001 – *En gång till* 2003 – *Medan, sedan* 2005
Vittringar: ett urval dikter 1958–1993 1995

ÖVRIGT. *Elis Eriksson* 1965 – *Hemort* (foto Hans Erixon) 1984 – *Stycken* 1989 – *Legohjon åt alltet: en bok om Sven Rosendahl* (med Staffan Söderblom) 1998 – *Utsikt från Saxberget* 1999

LITTERATUR. Lars Furuland, *Författare i Dalabergslagen* 1997: 43–45 – Anders Ohlsson, ”Ryssja som megafon” i *Mälden mellan stenarna* 1981 – Staffan Söderblom, *Diktens tal* 1996: 59–70 – Leif Nylén, *Den öppna konsten: happenings, instrumental teater, konkret poesi och andra gränsöverskridningar i det svenska 60-talet* 1998

Bengt Emil Johnson har själv uttalat sig om sin diktning bland annat i *Lyrikvännen* 1990, 2 och *Lyrikvännen* 1978, 6. En intervju återfinns i *Bonniers litterära magasin* 1979, 3 (Hans Isaksson, Staffan Söderblom).

© Jari Antell